CĂRTICICA DE BUZUNAR

1

Georgeta GHEORGHE
Ion MARIN
Ioana RADU

Pentru voi, cei silitori,
de la trei învățători,

GRAMATICA - N

Nouă FILE,

S-O ÎNVEȚI ÎN 10(zece) ZILE.

Editura „STAR TIPP" Slobozia

GEORGETA GHEORGHE
ION MARIN
IOANA RADU

NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

PENTRU CLASELE a III-a și a IV-a

Editura STAR TIPP

Ilustrații și coperta: *Carmen Rus*
Coperta colecției: *Editura „STAR TIPP“*

Reproducerea sau copierea xerox totală sau parțială este interzisă. Toate drepturile sunt rezervate Editura „STAR Tipp“ © 2000

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
GHEORGHE, GEORGETA
Jocul de-a gramatica: noțiuni de gramatică pentru clasele a III-a și a IV-a / Georgeta Gheorghe, Ion Marin, Ioana Radu - Slobozia: STAR TIPP 2000
p: 13,5 cm - (Cărticica de buzunar)
ISBN 973-8134-03-X

I. Marin Ion
II. Radu, Ioana

811.135,1'36

GRAMATICĂ
MORFOLOGIE - SINTAXĂ

Ce e gramatica?

Un joc de cuburi colorate numite cuvinte. Fiecare dintre ele reprezintă o parte de vorbire. Tu înveți doar 6 dintre ele:

substantiv *adjectiv* *pronume* *numeral* *verb* *cuvinte de legătură*

Le vei descoperi și pe celelalte în clasa a V-a.

Unde găsim aceste cuburi?

Într-un depozit al limbii române care se numește **MORFOLOGIE.** Ele sunt trecute în ordine alfabetică în niște cărți care se numesc **DICȚIONARE.**

Acum vei învăța să recunoști părțile de vorbire.

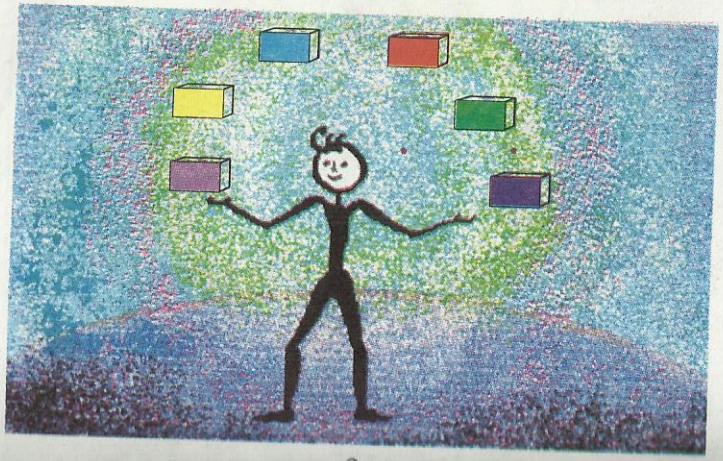

MORFOLOGIE
PĂRȚILE DE VORBIRE

SUBSTANTIVUL

Radu Sârbu din Vidin
Și-a făcut un magazin.
Iar pe rafturi și stative
Are numai substantive:
Pixuri, clame și creioane,
Mașinuțe, avioane,
Panglici pentru pălării
Și dulciuri pentru copii,
Hârtie pentru scrisori,
Cadouri de sărbători,
Fotografii cu actori,
Grăunțe pentru furnici,
Ochelari pentru bunici,
Ace, ațe și lipici,
Cutiuțe, carnețele,
Reviste și șervețele,
Cercei, lanțuri și inele,
Un ursuleț și o oaie,
Și o umbrelă de ploaie.
.....
Iar de Anul Nou, băiatul
Într-o zi a golit raftul.

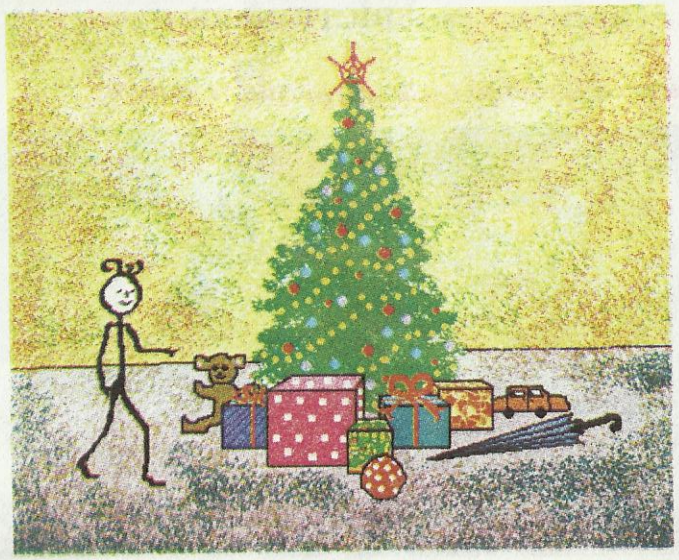

CATEGORII GRAMATICALE			MASCULIN		FEMININ		NEUTRU	
	Gen							
	Număr		Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
			Un	doi	o	două	un	două
SUBSTANTIVUL	CLASIFICARE	Proprii	Mihai	-	Ioana		Olt	-
			Grivei	-	Constanța		Irac	-
			Ion	-	Asia		Vietnam	-
			Creangă					
			Ceahlăul		Africa		Congo	
			Rarăul	-	Dunărea		Luxemburg	-
		Comune	om	oameni	femeie	femei	baston	bastoane
			flăcău	flăcăi	păpușă	păpuși	muzeu	muzee
			copil	copii	mamă	mame	liceu	licee
			fiu	fii	româncă	românce	obicei	obiceie
			vizitiu	vizitii	alee	alei	condei	condeie
			francez	francezi	idee	idei	amurg	amurguri
			poet	poeți	poezie	poezii	gust	gusturi
			aprilie	-	micsandră	micsandre	rucsac	rucsace
			martie	-	brizâ	brize	exercițiu	exerciții
			do, re, mi	-	câmpie	câmpii	fier	-
			colț	colți, colțuri	sanie	sănii	lapte	-
			ochi	ochi	ploaie	ploi	grâu	-
			ochelari	ochelari	marți	-	curaj	-
			pantaloni	pantaloni	miere	-	sânge	-
					cinste	-	baschet	-

ADJECTIVUL

Cum e marea? Mă-ntreba
Un copil din clasa ta.
Iar eu i-am răspuns așa:
De la mine din fereastră,
Marea-i verde sau albastră,
E neagră sau luminoasă,
Jucăușă sau duioasă,

Este rece sau călduță
Urâcioasă sau drăguță,
Limpede sau tulburată,
Lină sau învolburată,
Veselă sau supărată,
Nervoasă sau liniștită,
Niciodată obosită

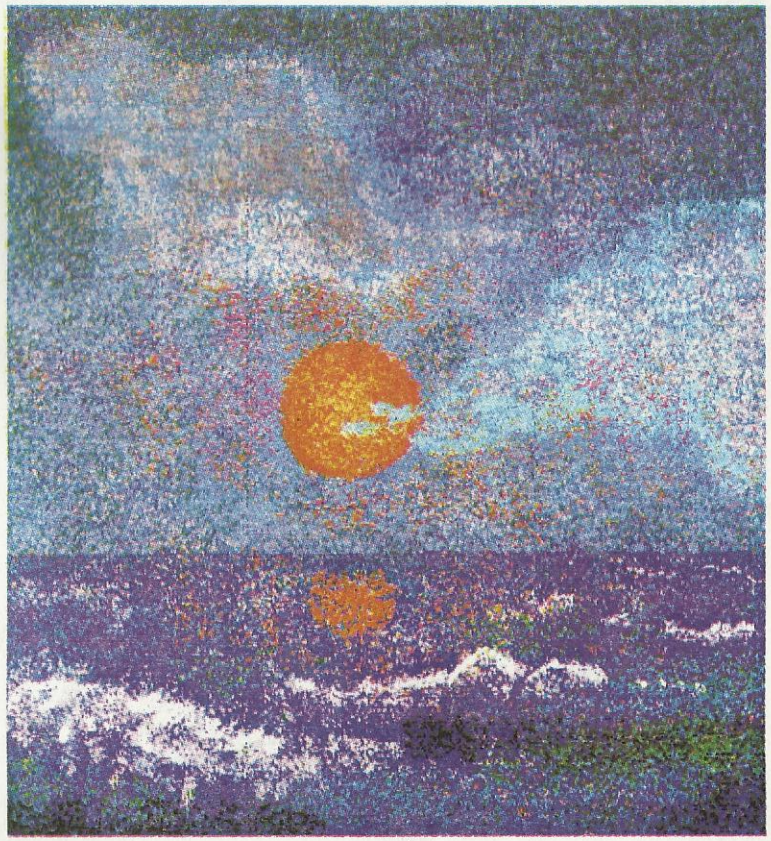

CATEGORII GRAMATICALE		MASCULIN		FEMININ		NEUTRU	
	Gen	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
ADJECTIVUL	Număr						
Se acordă cu substantivul pe care îl determină în gen și număr		harnic frumos cald omenesc fantastic mirositor aprig mic cleios fățarnic verde roz mov bleumarin	harnici frumoși calzi omenești fantastici mirositori aprigi mici cleioși fățarnici verzi roz mov bleumarin	harnică frumoasă caldă omenească fantastică mirositoare aprigă mică cleioasă fățarnică verde roz mov bleumarin	harnice frumoase calde omenești fantastice mirositoare aprige mici cleioase fățarnice verzi roz mov bleumarin	harnic frumos cald omenesc fantastic mirositor aprig mic cleios fățarnic verde roz mov bleumarin	harnice frumoase calde omenești fantastice mirositoare aprige mici cleioase fățarnice verzi roz mov bleumarin

NUMERALUL

Șapte zile-n săptămână,
Șase zile lucrătoare,
Cinci degete la o mână,
Patru roți căruța are,
Trei pitici într-o căldare,
Două ghete în picioare,
Una este Luna

Gen	MASCULIN		FEMININ		NEUTRU	
Număr	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
NUMERALUL	un primul întâiul al doilea	doi primii întâii - trei	una prima întâia a doua -	două primele întâile - trei	un primul întâiul al doilea -	două primele întâile - trei

PRONUMELE

Eu am cules o alună,
Tu bei apă din fântână,
El și ea privesc la lună,
Noi ne ducem la plimbare,
Voi plecați mâine la mare,
Ei și ele stau la soare.

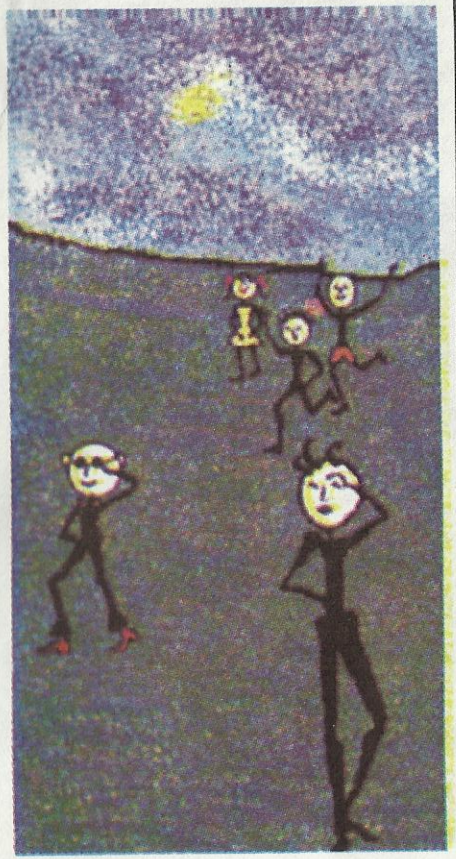

PRONUME	NUMĂR	SG.	PL.	ALTE PRONUME: mine, mie, tine, ție, nouă, vouă,
PERSOANA	I	Eu	Noi	lor, mă, m-, te, îl, l-, o, ne, ni, vă, vi, v-, îi, i-, le, li,
	a II[a]	Tu	Voi	îmi, mi-, îți, ți-.
	a III[a]	El	Ei	Exemple: (Mie) îmi aduci. Mi-ai adus.
GEN		Ea	Ele	(Pe el) Îl cunosc. L-am cunoscut.
MASCULIN		El	Ei	(Pe voi) Vă urmărea. V-a urmărit.
FEMININ		Ea	Ele	(Tie) Îți place. Ți-a plăcut.
				(Lui) Îi convine. I-a convenit.

VERBUL

Vântul bate,
Frunza sună,
Pe cer norii se adună,
În văzduh plouă și tună,
Frigul aprig te pătrunde,

Greierele se ascunde,
Iar furnica ar mai vrea
Înc-un bob de grâu să ia
În mușuroi să-l ascundă
Fiindcă iarna este lungă.

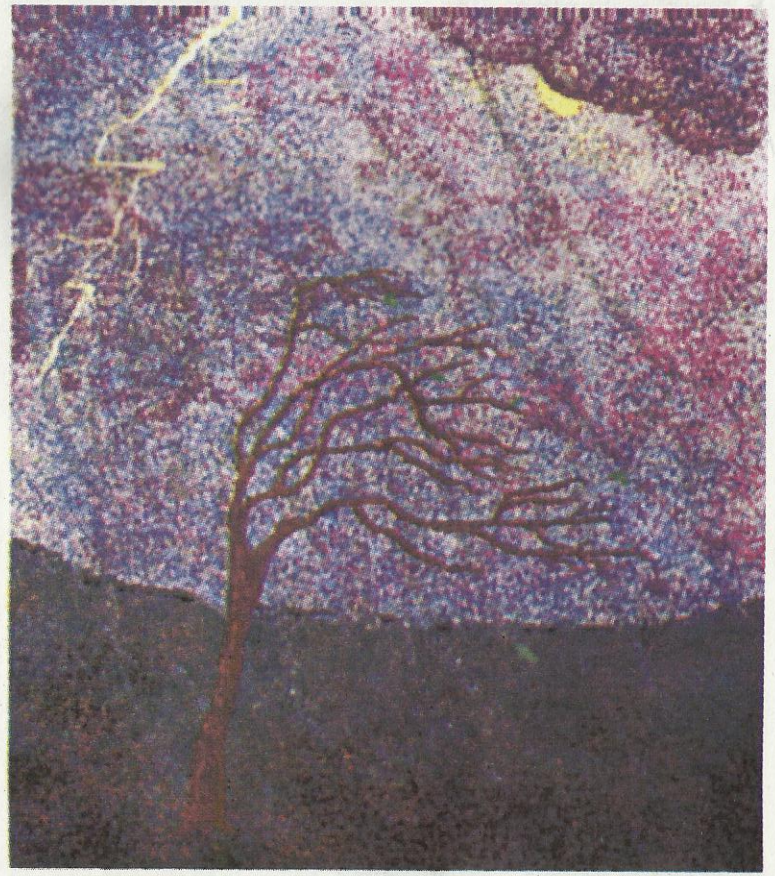

VERBE PREDICATIVE (care pot fi predicate)

TIMP		TRECUT									
NUMĂR		SG.	PL.	SG.	PL.	SG.	PL.	SG.	PL.
Persoana									
VERBUL	I	lucram	lucram	am lucrat	am lucrat	lucrai	lucrarăm	lucrasem	lucraserăm
	aII[a]	lucrai	lucrați	ai lucrat	ați lucrat	lucrași	lucrarăți	lucrași	lucraserăți
	a III[a]	lucra	lucrau	a lucrat	au lucrat	lucră	lucrară	lucrase	lucraseră
VERBUL	I	vedeam	vedeam	am văzut	am văzut	văzui	văzurăm	văzusem	văzuserăm
	aII[a]	vedeai	vedeați	ai văzut	ați văzut	văzuși	văzurăți	văzuși	văzuserăți
	a III[a]	vedea	vedeau	a văzut	au văzut	văzu	văzură	văzuse	văzuseră
VERBUL	I	mergeam	mergeam	am mers	am mers	mersei	merserăm	mersesem	mersesem
	aII[a]	mergeai	mergeați	ai mers	ați mers	merseși	merserăți	merseși	merseserăți
	a III[a]	mergea	mergeau	a mers	au mers	merse	merseră	mersese	merseseră
VERBUL	I	citeam	citeam	am citit	am citit	citii	citirăm	citisem	citiserăm
	aII[a]	citeai	citeați	ai citit	ați citit	citiși	citirăți	citiși	citiserăți
	a III[a]	citea	citeau	a citit	au citit	citi	citiră	citise	citiseră

VERBE PREDICATIVE (care pot fi predicate)

VERBUL	TIMP	PREZENT		VIITOR	
	NUMĂR	SG.	PL.	SG.	PL.
	Persoana				
	I	lucrez	lucrăm	voi lucra	vom lucra
	aII[a]	lucrezi	lucrați	vei lucra	veți lucra
	a III[a]	lucrează	lucrează	va lucra	vor lucra
	I	văd	vedem	voi vedea	vom vedea
	aII[a]	vezi	vedeți	vei vedea	veți vedea
	a III[a]	vede	văd	va vedea	vor vedea
	I	merg	mergem	voi merge	vom merge
	aII[a]	mergi	mergeți	vei merge	veți merge
	a III[a]	merge	merg	va merge	vor merge
	I	citesc	citim	voi citi	vom citi
	aII[a]	citești	citiți	vei citi	veți citi
	a III[a]	citește	citesc	va citi	vor citi

VERBE NEPREDICATIVE (care pot fi predicate)

a lucra	a citi	a vedea	a merge	a spune	a trece	a crea	a visa	a dormi	a fi	a sta
lucrând	citind	văzând	mergând	spunând	trecând	creând	visând	dormind	fiind	stând
lucrat	citit	văzut	mers	spus	trecut	creat	visat	dormit	fost	stat

CUVINTE DE LEGĂTURĂ

A.

De, la, cu, în, sub, din, după, lângă, către, dintre, de la, de pe, de pe la, pe lângă, de lângă, fără, între, peste, pentru, până, printre, prin, spre.

Toate primesc după ele cuvântul "mine".

Exemplu: Vorbea despre mine.

B.

I. așadar, ori, nici, dar, sau, și, iar, ci, deci, fie, însă

II. că, să, ca să, dacă, de, căci, deoarece, fiindcă, întrucât, deși, încât

Nu primesc după ele cuvântul "mine".

Exemplu: Nu putem spune: Vorbea și mine.

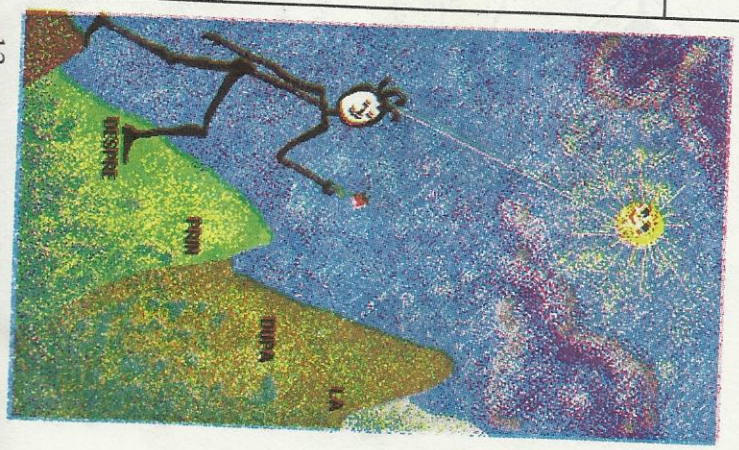

CUVINTELE DE LEGĂTURĂ

El bea lapte după masă,
Se ascunde după casă,
Sare de pe gard pe șură,
Aleargă prin bătătură,
Face frișcă din smântână
Și bea apă de fântână,
Iar mai târziu se frământă,
Că are dureri de burtă.

După ce am cunoscut părțile de vorbire, ce facem cu ele?

Construim așa cum construim din cuburi, case mai mari, mai mici sau chiar castele. Adică vorbim sau scriem.

Cum construim?

Le așezăm unele lângă altele, după anumite reguli, într-o anumită ordine. Construcția noastră va fi trainică și frumoasă dacă alegem bine cuvintele și le îmbinăm armonios.

Iată cum mă joc eu: Mi-am ales din morfologie următoarele cuvinte:

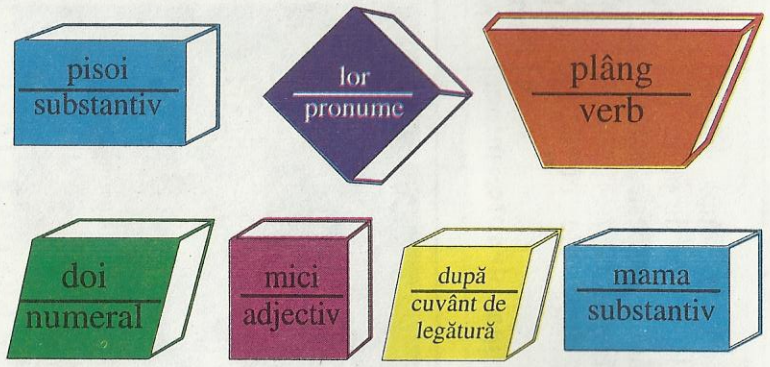

În ordinea în care le-am așezat, ele nu spun (nu comunică) nimic. Le voi așeza astfel încât să-ți comunic ceva: Doi pisoi mici plâng după mama lor.

Ce am obținut?

O comunicare pe care o numim propoziție. Ca să obțin această propoziție, eu am stabilit niște relații între cuvinte pe care le pot reprezenta astfel:

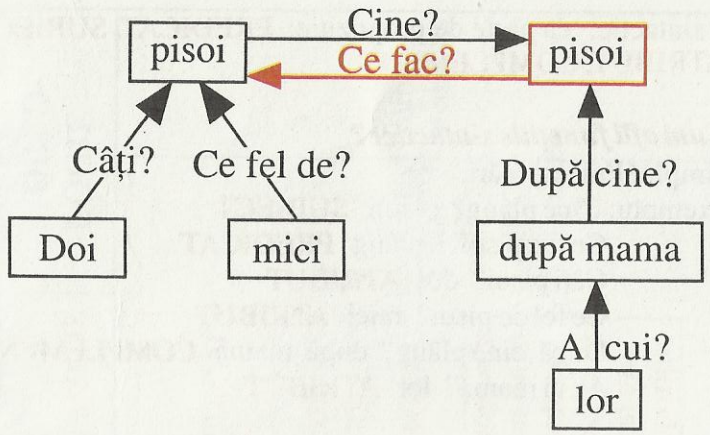

De unde știm cum arată relațiile dintre cuvinte?

Simplu. Pui întrebări în așa fel încât să-ți răspundă fiecare cuvânt pe care l-am așezat în această schemă. Întrebările sunt scrise pe desen. Săgețile arată cuvântul căruia i-ai pus întrebarea.

Ce observi?

Abia acum părțile de vorbire pe care le-am luat din morfologie, au dobândit funcții sintactice.

Ce reții?

Partea de vorbire devine și parte de propoziție (are o anumită funcție sintactică) atunci când intră în alcătuirea unei propoziții.

Astfel am pătruns în alt compartiment al gramaticii care se numește *SINTAXĂ*. Deci orice cuvânt poate fi analizat:

- morfologic, ca parte de vorbire: SUBSTANTIV, ADJECTIV, PRONUME, NUMERAL, VERB, CUVINTE DE LEGĂTURĂ.

- sintactic, ca parte de propoziție: **PREDICAT, SUBIECT, ATRIBUT, COMPLEMENT.**

Cum afli funcțiile sintactice?

Simplu! Pui întrebări.

Exemplu: Cine plâng? pisoii **SUBIECT**
Ce fac pisoii? plâng **PREDICAT**
Câți pisoi? doi **ATRIBUT**
Ce fel de pisoi? mici **ATRIBUT**
După cine plâng? după mama **COMPLEMENT**
A cui mamă? lor **ATRIBUT**

Ce observi?

Întrebarea se pune totdeauna unui cuvânt. Acest cuvânt se numește **regent.**

Ce reții?

Funcția sintactică a unui cuvânt se determină după:
- întrebare
- cuvântul regent

Schemele care urmează te vor conduce (fără greș) la determinarea funcțiilor sintactice ale cuvintelor, după întrebare și cuvântul regent.

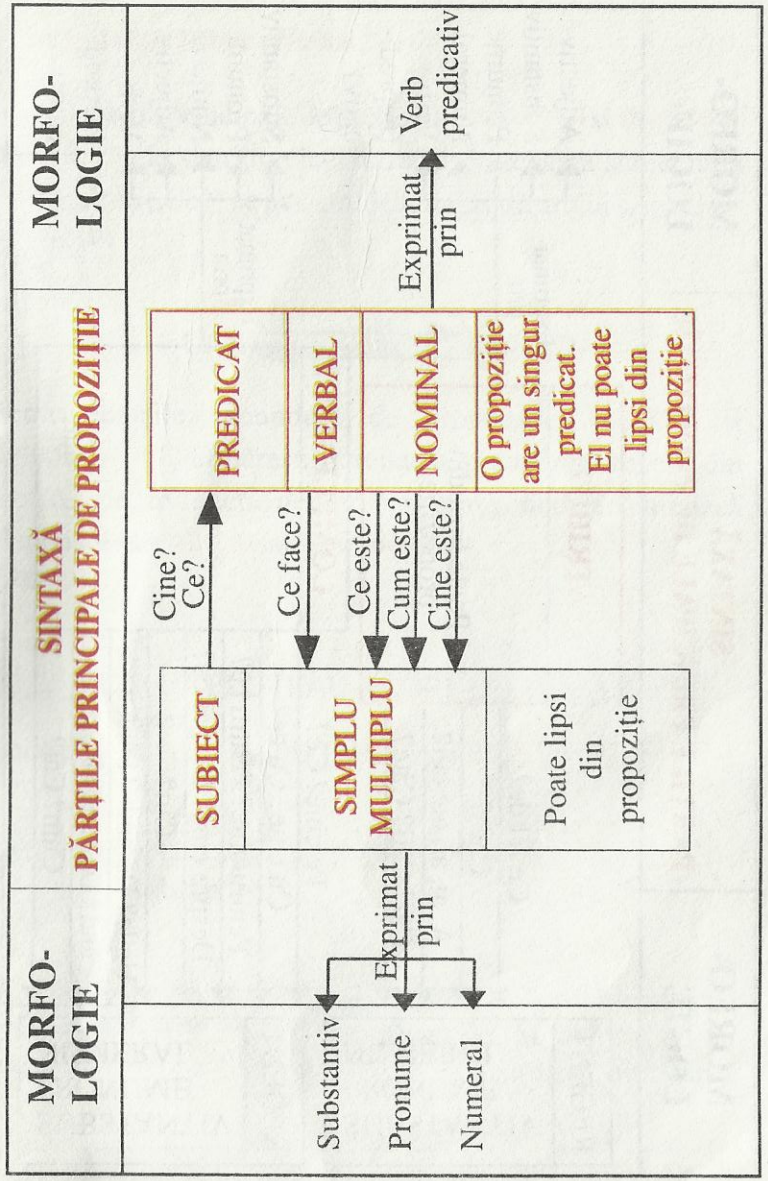

Cum folosești aceste scheme?

Pentru părțile principale de propoziție **subiectul** și **predicatul** observi că ele sunt în relație directă. Întrebarea subiectului „Cine?" sau „Ce?" se pune totdeauna predicatului și invers.
Exemplu:

subiect — Cine? / Ce fac? — predicat
CAII ZBURDĂ.

Pentru părțile secundare de propoziție **atributul** și **complementul**, urmărești întrebarea și cuvântul regent din morfologie. În funcție de întrebare și regent determini dacă răspunsul este **atribut** sau **complement.**
Exemplu:

P S
PE LAC PLUTEAU FLORI DE NUFĂR.

regent (verb)
Unde pluteau? → PE LAC: COMPLEMENT

regent (substantiv)
Ce fel de flori? → DE NUFĂR: ATRIBUT

ATENȚIE!!
Întrebarea „Ce?" te poate conduce și la **subiect** și la **complement**. Ca să nu le confunzi, înlocuiește întrebarea „Ce?" cu „Cine?".

- Dacă se poate înlocui răspunsul este **SUBIECT**.
- Dacă nu se poate înlocui, răspunsul este **COMPLEMENT**.

Exemple: Se aud șoapte.
Ce se aud? → șoapte
Cine se aud? → șoapte → SUBIECT
Auzim șoapte.
Ce auzim? → șoapte
Cine auzim? → (Noi) Deci șoapte este COMPLEMENT.

Acum încearcă singur cu următoarele exemple:

S-a terminat povestea.
Ai terminat povestea.
Îmi place muzica.
Iubiți muzica.

Dacă ai reușit e bine.
Dacă n-ai reușit e tot bine,
căci vei mai încerca,
iar

PERSEVERENȚA ÎNSEAMNĂ REUȘITĂ.

S.C. TIPOGRAFIA S.A. SLOBOZIA IALOMIȚA

Administratie & Editura „STAR TIPP"
B-dul Matei Basarab, Bl. MB 14, Parter.
Tel. 043/230 777, 094 52 51 53. Fax 043/231 888.

Productie & Servicii
Șos. București-Constanța Nr. 1
Tel. 043/230 777.

e-mail tipo@bx.logicnet.ro http://www.pcpages.com/tipografia

ISBN 973-8134-03-X